

Forum Standaardisatie

Expertadvies VISI 1.3

Datum 12 februari 2013

Colofon

Projectnaam	Expertadvies VISI 1.3
Versienummer	1.0
Locatie	
Organisatie	Forum Standaardisatie Postbus 96810 2509 JE Den Haag forumstandaardisatie@logius.nl
Auteurs	Jasper Roes Matthijs Punter

Inhoud

Colofon	2
Inhoud	3
Managementsamenvatting	4
1 Doelstelling expertadvies	6
1.1 <i>Achtergrond</i>	6
1.2 <i>Proces</i>	6
1.3 <i>Vervolg</i>	7
1.4 <i>Betrokken expertgroep</i>	7
1.5 <i>Toelichting VISI</i>	7
1.6 <i>Relatie met andere standaarden</i>	8
1.7 <i>Leeswijzer</i>	9
2 Toepassings- en werkingsgebied	10
2.1 <i>Functioneel toepassingsgebied</i>	10
2.2 <i>Organisatorisch werkingsgebied</i>	10
3 Toetsing van standaard aan criteria	11
3.1 <i>Open standaardisatieproces</i>	11
3.2 <i>Toegevoegde waarde</i>	14
3.3 <i>Draagvlak</i>	17
3.4 <i>Opname bevordert adoptie</i>	19
4 Advies aan Forum en College	21
4.1 <i>Samenvatting van de toetsingscriteria</i>	21
4.2 <i>Advies aan Forum en College</i>	22
5 Referenties	23

Managementsamenvatting

Wat is de conclusie?

Aan het Forum en College Standaardisatie wordt geadviseerd de 1.3 versie van VISI op te nemen op de 'pas toe of leg uit'-lijst als vervanging van de 1.2 versie die nu is opgenomen, mits het aantal gecertificeerde softwarepakketen significant is toegenomen. Nu is slechts één leverancier formeel gecertificeerd. Deze voorwaarde lijkt op korte termijn (maart 2013) ingevuld te kunnen worden.

Beheerder CROW heeft tevens gevraagd het beheerproces van VISI aan te merken als 'uitstekend beheerproces', zodat Forum en College in de toekomst zonder verdere toetsing kunnen besluiten tot opname van nieuwe versies van de standaard op de lijst. Geconcludeerd wordt dat het beheerproces op dit moment weliswaar voldoende open is, maar nog niet dusdanig dat automatisch tot een dergelijk besluit overgegaan kan worden. In het advies worden enkele suggesties gedaan waardoor dit in de toekomst mogelijk wel het geval kan zijn.

Waar gaat het inhoudelijk over?

De standaard VISI richt zich op de digitale communicatie tussen projectpartners bij een bouwproject. Doel van VISI is om de transparantie en traceerbaarheid van het bouwproces te vergroten en hiermee de kwaliteit en efficiency te vergroten, alsmede de doorlooptijd te verkorten. Uiteindelijk draagt dit dan bij aan de kosten- en procesbeheersing van bouwprojecten.

Hoe is het proces verlopen?

Omdat de aanmelding van versie 1.3 van VISI een vervanging van de huidige versie van de standaard op de 'pas toe of leg uit'-lijst betreft is gekozen voor een verkorte procedure. De wijzigingen die in de 1.3 versie van VISI zijn doorgevoerd zijn technisch-inhoudelijk van aard en betreffen geen wijzigingen in scope en/of focus. Het functioneel toepassingsgebied wijzigt hiermee dus niet.

Op basis van deze aanmelding is dit beknopte expertadvies opgesteld. Hierbij is met name gekeken naar de veranderingen ten opzichte van de eerder uitgevoerde toetsing. Na een reviewronde door de experts uit de eerdere VISI-expertgroep is het advies vastgesteld en voorgelegd ter openbare consultatie.

Hoe scoort de standaard op de toetsingscriteria?

Open standaardisatieproces

De standaard en het bijbehorende standaardisatieproces zijn voldoende open.

Op twee punten is verdere verbetering mogelijk:

- *Versiebeleid*: er zijn naast het beheerproces een aantal praktische afspraken voor nieuwe versies (iedere twee jaar, een half jaar implementatietijd, ondersteuning van één oudere versie), die gehandhaafd worden door middel van het keurmerk voor software. De vraag is echter of dit in de praktijk voldoende is, vanwege het soms langlopende karakter van bouwprojecten. Het

kan mogelijk wenselijk zijn deze afspraken verder te formaliseren door dit vast te leggen in de documentatie van de standaard zelf en formeel te bekrachtigen. Hierbij moet specifiek aandacht worden gegeven aan 'backwards' compatibility, met name in geval van langlopende projecten (die daardoor gebaseerd zijn op een eerdere versie van VISI).

- *Openbare consultatie*: er is geen openbare consultatie ingericht voor nieuwe versies van de standaard. Door een openbare consultatie op te nemen in het proces van het uitbrengen van een standaard krijgen alle belanghebbenden de kans de standaard te beoordelen.

Daarnaast zou er in het kader van 'automatisch opnemen' van nieuwe versies wellicht ook gekeken kunnen worden naar een meer formele rol voor de overheid in het beheer – nu verloopt dit vooral via overheidsfunctionarissen die vanuit hun functie te maken hebben met de VISI standaard.

Toegevoegde waarde

De standaard biedt duidelijke meerwaarde binnen de gekozen scope. Door toepassing van VISI kunnen kosten bespaard worden en ontstaat er meer duidelijkheid in de afspraken tussen de betrokken partijen.

Via de internationale standaard ISO 29841-2:2012 is VISI (1.3) in lijn met internationale ontwikkelingen (deze ISO standaard is volledig gebaseerd op VISI). Voor de Nederlandse situatie blijft VISI echter de aanbevolen standaard.

Draagvlak

Het draagvlak binnen de sector is groot en groeiende. Een aantal grote publieke partijen werkt inmiddels met VISI (o.a. ProRail, gemeente Amsterdam) of heeft ervaring mee opgedaan. Er zijn inmiddels duizenden projecten waarin VISI is of wordt toegepast.

Het aantal leverancier waarvan de software is gecertificeerd voor VISI 1.3 is op dit moment nog beperkt. De verwachting van CROW is dat dit op korte termijn (maart 2013) zal veranderen. Geadviseerd wordt dit als randvoorwaarde op te nemen.

Opname bevordert de adoptie

De lijst voor 'pas toe of leg uit' kan bijdragen aan de verdere zichtbaarheid van de standaard binnen de overheid. De overheid is een belangrijke opdrachtgever van werken (b.v. wegenbouw, utiliteit). Hoewel opname op de lijst voor 'pas toe of leg uit' het daadwerkelijke gebruik in bouwprojecten niet verplicht, zorgt het wel voor een duidelijk uitgangspunt bij de aanschaf van software voor de ondersteuning van het bouwproces.

1 Doelstelling expertadvies

1.1 Achtergrond

In 2007 is door het kabinet besloten tot een actieplan Nederland Open in Verbinding [1]. Het doel van dit actieplan is om de informatievoorziening toegankelijker te maken, onafhankelijkheid van ICT-leveranciers te creëren en de weg vrij te maken voor innovatie.

Eén van de maatregelen van het actieplan is het gebruik van een lijst met standaarden, die vallen onder het principe "pas toe of leg uit" (comply-or-explain) [2]. Het College Standaardisatie, dat in 2006 door het kabinet is ingesteld, spreekt zich uit over de standaarden die op de lijst zullen worden opgenomen, o.a. op basis van een expertbeoordeling van de standaard [3]. Het College Standaardisatie wordt geadviseerd door het Forum Standaardisatie. Bureau Forum Standaardisatie ondersteunt beide instellingen.

Onderwerp van dit expertadvies is VISI 1.3 standaard. Deze standaard is aangemeld door Jan-Pieter Eelants, projectmanager aanbesteden en contracteren bij CROW voor opname op de lijst met open standaarden voor 'pas toe of leg uit'.

Doel van dit advies is vast te stellen:

- Of VISI versie 1.2 (thans opgenomen) vervangen moet worden door de nieuwe versie 1.3.
- Of het Forum en College Standaardisatie in de toekomst zonder verdere toetsing nieuwe versies automatisch kan opnemen op de lijst voor 'pas toe of leg uit'.

1.2 Proces

Voor het opstellen van dit advies is de volgende procedure doorlopen:

- Door het Bureau Forum Standaardisatie is een intakegesprek gevoerd met de indiener op 16 november 2012. Hierin is de standaard getoetst op uitsluitingscriteria ('criteria voor in behandelname') en is een eerste inschatting gemaakt van de kansrijkheid voor opname.
- Op basis van de intake is besloten tot het opstellen van een beknopt expertadvies. Het beknopte expertadvies is opgesteld door Jasper Roes van TNO.

De uitkomsten van de toetsing zijn verwerkt in dit advies rapport. Een eerste conceptversie is aan de leden van de expertgroep gestuurd met verzoek om reactie. Na verwerking van de reacties is het rapport afgerond en ingediend voor de publieke consultatieronde.

1.3 Vervolg

Dit expertadvies zal ten behoeve van een publieke consultatie openbaar worden gemaakt door het Bureau Forum Standaardisatie. Eenieder kan gedurende de consultatieperiode op dit expertadvies zijn/haar reactie geven.

Het Forum Standaardisatie zal op basis van het expertadvies en relevante inzichten uit de openbare consultatie een advies aan het College Standaardisatie opstellen. Het College Standaardisatie bepaalt uiteindelijk op basis van het advies van het Forum of de standaard op de 'pas toe of leg uit'-lijst komt.

1.4 Betrokken expertgroep

Omdat de standaard die beoordeeld wordt een nieuwe versie betreft van een standaard die al op de 'pas toe of leg uit'-lijst staat is gekozen voor het opstellen van een beknopt expertadvies door één expert.

Het opgestelde expertadvies is vervolgens voorgelegd aan de expertgroep die de 1.2 versie van VISI heeft beoordeeld. Dit betroffen de volgende personen:

- Michon Maas, adviseur, Gobar adviseurs
- Gé Spees, Bakker & Spees, softwareleverancier
- Richard Doornekamp, gemeente Utrecht
- Flip Rossdorf, gemeente Amsterdam
- Jos Hamilton, Hamilton consult, adviseur
- Hanneke Schrage, Grontmij Nederland BV

1.5 Toelichting VISI

De standaard VISI richt zich op de digitale communicatie tussen projectpartners bij een bouwproject. Doel van VISI is om de transparantie en traceerbaarheid van het bouwproces te vergroten en hiermee de kwaliteit en efficiency te vergroten, alsmede de doorlooptijd te verkorten. Uiteindelijk draagt dit dan bij aan de kosten- en procesbeheersing van bouwprojecten.

Het werken met VISI heeft als voordeel dat het gevolgde proces volledig traceerbaar en juridisch afdwingbaar is. O.a. in situatie van meer-/minderwerk is dit uiteraard zeer relevant.

Aangemeld is versie 1.3 van de 'VISI Systematiek'.

Wijzigingen in versie 1.3 van de standaard

De wijzigingen in de 1.3 versie ten opzicht van de 1.2 versie betreffen onder andere:

- Afspraken over vervanging van personen binnen een project; de mogelijkheid om personen te machtigen voor een bepaalde rol.
- Richtlijnen over traceerbaarheid, archiveren, reproduceren en presenteren van VISI communicatie.
- De mogelijkheid om in (standaard-)transacties aan te geven welke soort bijlagen ermee kunnen worden verstuurd.
- In de transactiekoppeling is nu communicatie over meerdere transactieniveaus mogelijk.
- Het gebruik van de VISI standaard zelf voor het managen van VISI-communicatie binnen een project; oftewel communicatie over de wijze van communiceren door middel van een 'metaraamwerk'.

- Hergebruik en/of blokkeren van gegevenselementen; zo is bijvoorbeeld nu ook het onderwerpveld verplicht om in te vullen.

Deze verbeteringen zijn, hoewel zeer relevant, vooral technisch-inhoudelijk van aard. Van een wijzigingen in scope/focus is geen sprake. Het functioneel toepassingsgebied wijzigt door deze verbeteringen niet.

Naast de VISI Systematiek biedt CROW ook 'VISI Raamwerken'; dit zijn 'standaard templates' waarmee voor veel voorkomende scenario's de uitwisseling ingericht kan worden. Omdat per situatie echter nog maatwerk nodig is (rollen kunnen bijvoorbeeld altijd iets verschillen; en niet alle berichten in een transactie zijn altijd nodig, of anderzijds, het kan ook zijn dat er berichten moeten worden toevoegd), is er voor gekozen deze niet aan te melden voor het 'pas toe of leg uit' regime.

Beheer

De standaard wordt beheerd door CROW, kennisplatform voor infrastructuur, verkeer, vervoer en openbare ruimte. De standaard wordt gepositioneerd als zijnde 'van, door en voor de sector'.

Binnen het beheer wordt onderscheid gemaakt tussen:

- De stuurgroep, met vertegenwoordigers uit de diverse deeldomeinen (grond-, weg- en waterbouw, bouw & utiliteit, etc.).
- Kerngroepen Bouw (GWW, B&U en installatiebranche) voor diverse deeldomeinen.
- Een technische commissie waarin gekeken wordt naar de technische vertaalslag.

Tenslotte is er de Gebruikersgroep, dat als klankbord dient (bijvoorbeeld voor nieuwe ontwikkelingen). Vanuit de Stuurgroep en is er afstemming met de Bouw Informatie Raad (BIR). De BIR richt zich op branchbrede ontwikkelingen rondom informatie en digitalisering. Veel partijen zijn binnen meerdere gremia actief. Personele unies met de (geledingen in de) BIR zijn binnen de Kerngroepen Bouw belegd. De secondanten van de leden in de BIR zitten in de Kerngroepen of zijn daartoe uitgenodigd.

1.6 Relatie met andere standaarden

Er is een relatie met aan aantal andere standaarden:

- *IFC - Industry Foundation Classes*
Deze standaard is opgenomen op de lijst voor 'pas toe of leg uit' voor (eenvoudig gesteld) het opstellen van een bouw informatie model. Een dergelijk model kan gezien worden als een '3D-tekening' van het gebouw, maar bevat ook extra informatie (b.v. over de toegepaste materialen, planning, organisatie, enzovoort).
- Enkele jaren geleden heeft Nederland VISI ingebracht in ISO voor internationale standaardisatie. VISI is recentelijk formeel vastgesteld als ISO 29481-2:2012 -- Building Information Modelling -- Information Delivery Manual (IDM) -- part 2: 'Interaction Framework'.

De grondbeginselen van VISI waren al internationaal gestandaardiseerd als ISO 29481-1:2005 --Building Information Modelling -- Information Delivery Manual -- Part 1: Methodology and format. Deze standaard wordt momenteel gereviewd.

Aansluitend hieraan heeft ISO onlangs ook ISO 29481 - part 3: 'Model View Definitions' in ontwikkeling genomen. Part 3 verkeert

nog in de concept-fase. Part 3 heeft een belangrijk raakvlak met de IFC (Industry Foundation Classes) van buildingSMART (ISO/DIS 16739) en met de IFD (International Framework for Dictionaries) (ISO 12006 – part 3) cq. buildingSMART DataDictionary.

De VISI 1.3 standaard loopt op enkele kleine punten voor op de nu gepubliceerde ISO standaard. Deze ontwikkelingen in de VISI-standaard worden periodiek ingebracht bij revisies van de ISO-standaard.

- *COINS*
De standaard COINS richt zich op de daadwerkelijk uitgewisselde gegevens. Zo bevat het een 'COINS Building Information Model' waarin gegevenselementen zijn beschreven. De standaard kan dan ook gebruikt worden in aansluiting op VISI.

1.7 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt beschreven in welke gevallen de standaard functioneel gezien gebruikt zou moeten worden (functioneel toepassingsgebied) en door welke organisaties deze gebruikt zou moeten worden (organisatorisch werkingsgebied).

Om te bepalen of de standaard opgenomen moet worden op de lijst met standaarden voor 'pas toe of leg uit', is deze getoetst aan een viertal door het College Standaardisatie vastgestelde criteria. In hoofdstuk 3 staat het resultaat van deze toetsing. Hoofdstuk 4 bevat een samenvatting van de toetsresultaten en het uiteindelijke advies.

2 Toepassings- en werkingsgebied

Van overheidsorganisaties wordt verwacht dat zij de lijst met open standaarden hanteren bij aanbestedingstrajecten volgens het "pas toe of leg uit"-regime. Afhankelijk van de aan te schaffen functionaliteit zal bepaald moeten worden welke koppelvlakken geïmplementeerd moeten worden, en welke standaarden uit de lijst hiervoor ingezet dienen te worden. Om dit te kunnen doen heeft de expertgroep gekeken in welke gevallen de standaard functioneel gezien gebruikt moeten worden (functioneel toepassingsgebied), en door welke organisaties deze gebruikt zou moeten worden (organisatorisch werkingsgebied).

2.1 Functioneel toepassingsgebied

Voor de 1.3 versie van VISI is het volgende functionele toepassingsgebied gedefinieerd

Systemen voor formele communicatie tussen partijen in de bouwsector, zowel grond- weg en waterbouw, de burger & utiliteitsbouw als de installatiebranche.

Dit toepassingsgebied wijkt niet af van het voor versie 1.2 vastgestelde toepassingsgebied.

2.2 Organisatorisch werkingsgebied

De expertgroep adviseerde voor VISI 1.2 om het organisatorisch werkingsgebied van de overeen te laten komen met het werkingsgebied, waarop het 'pas toe of leg uit' principe van toepassing is, te weten:

Overheden (Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen) en instellingen uit de (semi-) publieke sector.

De huidige gebruikers bevinden zich ook op diverse plaatsen binnen de overheid (gemeenten, provincies, ministeries, overheidsbedrijven).

Ook het werkingsgebied is gelijk aan versie 1.2.

3 Toetsing van standaard aan criteria

Om te bepalen of de standaard opgenomen moet worden op de lijst met open standaarden zijn deze getoetst aan een aantal criteria. Er zijn vier hoofdcriteria:

1. Open standaardisatieproces
2. Toegevoegde waarde
3. Draagvlak
4. Opname bevordert adoptie

Deze criteria staan beschreven in het rapport, "*Toetsingsprocedure en criteria voor lijsten met open standaarden*" [2] en staan op de website www.forumstandaardisatie.nl. Het resultaat van de toetsing zal in dit hoofdstuk per criterium beschreven worden. Voor de volledigheid is tevens de definitie van elk criterium opgenomen.

Voor veel criteria geldt dat de toetsing voor versie 1.2 niet anders is dan voor versie 1.3. In deze gevallen is de beschikbare informatie uit de eerdere experttoetsing opnieuw opgenomen, teneinde een compleet beeld te vormen.

3.1 Open standaardisatieproces

De ontwikkeling en het beheer van de standaard zijn op een open, onafhankelijke, toegankelijke, inzichtelijke, zorgvuldige en duurzame wijze ingericht.

3.1.1 *Is de documentatie voor een ieder drempelvrij beschikbaar?*

Is het specificatiedocument beschikbaar zonder dat er sprake is van onacceptabele belemmeringen (zoals te hoge kosten en te hoge lidmaatschapseisen)?

Het specificatiedocument is te downloaden via de website www.crow.nl. Ook niet-leden kunnen de specificatie downloaden.

Is de documentatie over het ontwikkel- en beheerproces (bijv. het voorlopige specificatiedocument, notulen en beschrijving besluitvormingsprocedure) beschikbaar zonder dat er sprake is van onacceptabele belemmeringen (zoals te hoge kosten en te hoge lidmaatschapseisen)?

Deze informatie wordt bijgehouden op de website van CROW.

Bij de toetsing van de 1.2 versie van de standaard werd geconstateerd dat de notulen van de stuurgroep niet publiek beschikbaar zijn. Deze zijn inmiddels wel publiek beschikbaar.

3.1.2 Is het intellectuele eigendomsrecht voor eenieder beschikbaar, zodat de standaard vrij implementeerbaar en te gebruiken is?

Stelt de standaardisatieorganisatie het intellectueel eigendomsrecht op de standaard m.b.t. bijvoorbeeld eventuele patenten- onherroepelijk royalty-free voor eenieder beschikbaar?

CROW heeft de 1.3 versie van de standaard uitgebracht onder een Creative Commons licentie (Naamsvermelding, NietCommercieel, GelijkDelen).

Waar bij de 1.2 versie van de standaard nog een opmerking werd gemaakt over de afdracht bij het gebruik van VISI heeft CROW ondertussen voor een andere financieringsmodel gekozen waarbij gebruikers ervoor kunnen kiezen om participant of donateur te worden en daarmee bij te dragen aan de ontwikkeling van de standaard.

Garandeert de standaardisatieorganisatie dat partijen die bijdragen aan de ontwikkeling van de standaard hun intellectueel eigendomsrecht onherroepelijk royalty-free voor eenieder beschikbaar stellen?

Hoewel in toekomstige versies niet uitgesloten kan worden dat nieuwe delen intellectueel eigendom van derden bevat, zijn er voorzover bekend geen patenten e.d. van toepassing op de standaard.

3.1.3 Is de inspraak van eenieder in voldoende mate geborgd?

Is het besluitvormingsproces toegankelijk voor alle belanghebbenden (bijv. gebruikers, leveranciers, adviseurs, wetenschappers)?

Iedereen kan participeren in het beheer. Dit varieert van de gebruikersgroep tot aan de kerngroepen voor de diverse sectoren.

Vindt besluitvorming plaats op een wijze die zoveel mogelijk recht doet aan de verschillende belangen?

De diverse sectoren kennen hun eigen kerngroep, waardoor rekening gehouden wordt met de specifieke belangen per sector. In de kerngroepen zijn diverse soorten partijen vertegenwoordigd (adviseurs, gebruikers, etc.). Daarnaast is er een specifiek overleg tussen partijen die software ontwikkelen.

Vanuit de Stuurgroep en is er afstemming met de Bouw Informatie Raad (BIR). De BIR richt zich op branchbrede ontwikkelingen rondom informatie en digitalisering. Veel partijen zijn binnen meerdere gremia actief. Personele unies met de (geledingen in de) BIR zijn binnen de Kerngroepen Bouw belegd. De secondanten van de leden in de BIR zitten in de Kerngroepen of zijn daartoe uitgenodigd.

Kan een belanghebbende formeel bezwaar aantekenen tegen de gevolgde procedure?

CROW heeft (mede n.a.v. de vorige toetsingsprocedure) een formele formele bezwaarprocedure ingericht waarin een belanghebbende bezwaar kan maken tegen het gevolgde standaardisatieproces.

Organiseert de standaardisatieorganisatie regelmatig overleggen met belanghebbenden over doorontwikkeling en beheer van de standaard? (geen harde voorwaarde)

Er is een gebruikersgroep, overleg in de BIR en er zijn diverse evenementen en externe verbanden waarin gesproken wordt over digitalisering in de bouw in het algemeen en VISI in het bijzonder.

Organiseert de standaardisatieorganisatie een publieke consultatie voordat (een nieuwe versie van) de standaard wordt vastgesteld? (geen harde voorwaarde)

Er vindt geen formele publieke consultatie plaats.

Voor aanmerking van het beheerproces van VISI als 'uitstekend' is dit echter wel noodzakelijk.

3.1.4 Is de standaardisatieorganisatie onafhankelijk en duurzaam?

Is de ontwikkeling en het beheer van de standaard belegd bij een onafhankelijke non-profit standaardisatieorganisatie?

CROW is een onafhankelijk en non-profit kenniscentrum.

Is de financiering van de ontwikkeling en het onderhoud van de standaard voor tenminste drie jaar gegarandeerd?

CROW heeft sinds de toetsing van de 1.2 versie van de standaard haar financieringsmodel aangepast. Het lijkt erop dat daarmee de financiering van de ontwikkeling en het onderhoud van de standaard voor langere tijd structureel gegarandeerd is.

3.1.5 Is het (versie) beheer van de standaard goed geregeld?

Heeft de standaardisatieorganisatie gepubliceerd beleid met betrekking tot versiebeheer van de standaard? (met o.a. aandacht voor migratie van gebruikers)

CROW hanteert voor VISI de volgende uitgangspunten m.b.t. versiebeleid:

- Eens per drie jaar een nieuwe versie – in de toekomst waarschijnlijk eens per drie jaar.
- Een versie wordt ingevoegd na een periode van 6 maanden waarin softwareleveranciers deze kunnen inbouwen in hun software.
- Er is een beperkte backwards compatibiliteit (laatste versie moet worden ondersteund).

Hoewel dit voldoende is voor opname, wordt geadviseerd vanuit het oogpunt van 'uitstekend beheer' dit nog verder te formaliseren door dit te documenten en formeel te bekrachtigen. Met name de ondersteuning van oude versies van VISI kan een aandachtspunt zijn, met name in langlopende bouwprojecten. De vraag is dan in hoeverre (hoe lang) VISI raamwerken gebaseerd op oude versies van de VISI standaard dan nog gebruikt kunnen en mogen worden. Daarnaast is de vraag in hoeverre er in die situatie mogelijkheden voor migratie naar een nieuwe versie zijn.

Zie ook paragraaf 3.3.2.

Is het standaardisatieproces van de standaardisatieorganisatie zodanig goed geregeld dat het Forum zich kan onthouden van aanvullende toetsing bij de aanmelding van een nieuwe versie van de standaard?

Het proces is voldoende open, maar er zijn nog enkele punten voor verbetering. Op dit moment wordt daarom geadviseerd om – bij volgende versies – nog een toetsing uit te voeren.

Is het belang van de Nederlandse overheid voldoende geborgd bij de ontwikkeling en het beheer van de standaard?

Van een *formele* geborgde rol is geen sprake. In de praktijk is het belang echter wel voldoende geborgd. Overheidspartijen zijn voldoende vertegenwoordigd in de bij het beheer en ontwikkeling van de standaard relevante gremia (zie hoofdstuk 1). Hierbij gaat het echter vooral om personen die vanuit hun functie betrokken zijn bij de ontwikkeling en het gebruik van de standaard.

Bij het eventueel automatisch opnemen van nieuwe versies (zie vorige vraag) zou de vraag gesteld kunnen worden in hoeverre hier ook een formele rol wenselijk is van een overkoepelende overheidsorganisatie. Een dergelijke formele rol ontbreekt op dit moment.

3.1.6

Conclusie

De standaard is voldoende open.

Verbetering is mogelijk op de volgende punten:

- Het instellen van een formele publieke consultatie
- Nadrukkelijke uitwerking van 'backwards compatibility' voor gebruikers in het versiebeleid.

Met deze verbeteringen is het waarschijnlijk mogelijk om in de toekomst VISI aan te merken als een standaard met 'uitstekend beheer'.

3.2

Toegevoegde waarde

De interoperabiliteitswinst en andere voordelen van adoptie van de standaard wegen overheidsbreed en maatschappelijk op tegen de risico's en nadelen.

3.2.1

Is het toepassings- en werkingsgebied van de aanmelding goed gedefinieerd?

Is het functioneel toepassingsgebied goed gedefinieerd?

Zie het vorige hoofdstuk.

Is het organisatorisch werkingsgebied goed gedefinieerd?

Zie het vorige hoofdstuk.

Is de standaard generiek toepasbaar en niet alleen bedoeld voor gegevensuitwisseling met één of een beperkt aantal specifieke voorzieningen? (toelichtende vraag)

De standaard kan voor veel verschillende uitwisselingsscenario's worden toegepast.

3.2.2 *Verhoudt de standaard zich goed tot andere standaarden?*

Kan de standaard naast of in combinatie met reeds opgenomen standaarden worden toegepast (d.w.z. de standaard conflicteert niet met reeds opgenomen standaarden)?

Er is door de experts geen conflict geconstateerd met reeds opgenomen standaarden. In hoofdstuk 2 is toegelicht dat er weliswaar een functionele relatie is met IFC, maar dat er hier geen sprake is van interferentie

Biedt de aangemelde standaard meerwaarde boven reeds opgenomen standaarden met een overlappend functioneel toepassings- en organisatorisch werkingsgebied? (Dit kan ook om een nieuwe versie van dezelfde standaard gaan.)

Ja, de 1.3 versie van de VISI standaard bevat een aantal verbeteringen ten opzicht van de 1.2 versie van de standaard:

- Afspraken over vervanging van personen binnen een project; de mogelijkheid om personen te machtigen voor een bepaalde rol.
- Richtlijnen over traceerbaarheid, archiveren, reproduceren en presenteren van VISI communicatie.
- De mogelijkheid om in (standaard-)transacties aan te geven welke soort bijlagen ermee kunnen worden verstuurd.
- In de transactiekoppeling is nu communicatie over meerdere transactieniveaus mogelijk.
- Het gebruik van de VISI standaard zelf voor het managen van VISI-communicatie binnen een project; oftewel communicatie over de wijze van communiceren door middel van een 'meta-raamwerk'.
- Hergebruik en/of blokkeren van gegevenselementen; zo is bijvoorbeeld nu ook het onderwerpveld verplicht om in te vullen.

Deze verbeteringen zijn relevant en de 1.3 versie biedt daarom zeker een meerwaarde ten opzicht van de 1.2 versie.

Biedt de aangemelde standaard meerwaarde boven bestaande concurrerende standaarden die in aanmerking zouden kunnen komen voor opname? (toelichtende vraag)

In internationaal verband wordt gewerkt aan de ISO standaard. Binnen de Nederlandse context heeft het gebruik van VISI de voorkeur. Zie ook de opmerkingen hierover in paragraaf 1.6.

Is de standaard een internationale standaard of sluit de standaard aan bij relevante internationale standaarden? (toelichtende vraag)

Zie de vorige vraag.

Draagt de standaard voldoende bij aan interoperabiliteit zonder dat aanvullende standaardisatieafspraken (zoals lokale profielen) noodzakelijk zijn? (toelichtende vraag)

Er zijn naast VISI afspraken nodig in specifieke situaties. Dit worden 'raamwerken' genoemd. CROW biedt een aantal standaardraamwerken aan die met enkele kleine aanpassingen ingezet kunnen worden in veelvoorkomende situaties. Deze standaardraamwerken zijn voor

participanten voor eigen gebruik vrij beschikbaar. Daarnaast kunnen de raamwerken ook door de organisaties die VISI toe gaan passen zelf opgesteld worden en daarmee op maat gemaakt worden voor de specifieke toepassing.

3.2.3 Wegen de kwantitatieve en kwalitatieve voordelen van adoptie van de standaard, voor de (semi-)overheid als geheel en voor de maatschappij, op tegen de nadelen?

Draagt de adoptie van de standaard bij aan de oplossing van een bestaand, relevant interoperabiliteitsprobleem?

Het interoperabiliteitsprobleem dat door de VISI standaard wordt geadresseerd is het gebrek aan transparantie in het beheersen van informatie en communicatie met betrekking tot het bouwproces, met name de problemen rond ketenintegratie. VISI draagt hierdoor bij aan het voorkomen van fouten, en maakt hergebruik mogelijk.

De expertgroep voor VISI 1.2 heeft daarom geconcludeerd dat de adoptie van de VISI standaard om deze reden een relevante bijdrage kan leveren aan het oplossen van een groot interoperabiliteitsprobleem in de bouwsector. VISI 1.3 is een volgende stap hierin.

Draagt de standaard bij aan het voorkomen van een vendor lock-in (leveranciersafhankelijkheid)?

Door VISI te adopteren wordt organisaties de mogelijkheid geboden om informatieuitwisseling en ketenintegratieprocessen rondom het bouwproces door verschillende software producten te ondersteunen, zonder dat hier sprake is van een vendor lock-in. Hierbij is het wel noodzakelijk dat meerdere softwareleveranciers de 1.3 versie gaan ondersteunen, dit lijkt in maart 2013 gerealiseerd te worden.

Wegen de overheidsbrede en maatschappelijke baten voor de informatievoorziening en de bedrijfsvoering op tegen de kosten?

De kosten die gemaakt worden om de VISI standaard te gebruiken schuilen voornamelijk in training van de gebruikers om te werken volgens de VISI systematiek. De baten die VISI oplevert kenmerken zich als de validatie van de berichten rondom het bouwproces die worden gecommuniceerd, het expliciet maken van de procesflow en de beslissingsstructuur, en de transparantie van de rollen en de processen. De expertgroep schat besparingen op arbeid, doorlooptijden in projecten en faalkosten op 2 tot 5 procent van de aanneemsom.

Zijn de beveiligingsrisico's aan overheidsbrede adoptie van de standaard acceptabel?

Communicatie van de berichten via de VISI standaard verloopt via het HTTPS-protocol. Er zijn geen specifieke beveiligingsrisico's.

Zijn de privacyrisico's aan overheidsbrede adoptie van de standaard acceptabel?

Aan de VISI standaard zijn geen privacyrisico's verbonden, onder meer doordat in VISI rollen worden gedefinieerd in plaats van individuele gebruikers. Verder maakt VISI geen inbreuk op privacy van de gebruikers.

3.2.4 *Conclusie*

De standaard biedt duidelijke meerwaarde binnen de gekozen scope. Door toepassing van VISI kunnen kosten bespaard worden en ontstaat er meer duidelijkheid in de afspraken tussen de betrokken partijen. Dit gold voor versie 1.2 en geldt nog steeds voor versie 1.3.

Via de internationale standaard ISO 29841-2:2012 is VISI (1.3) in lijn met internationale ontwikkelingen (deze ISO standaard is volledig gebaseerd op VISI). Voor de Nederlandse situatie blijft VISI echter de aanbevolen standaard.

3.3 **Draagvlak**

Aanbieders en gebruikers moeten voldoende ervaring hebben bij het ondersteunen, implementeren en gebruiken van de standaard.

3.3.1 *Bestaat er voldoende marktondersteuning voor de standaard?*

Bieden meerdere leveranciers ondersteuning voor de standaard?

Er zijn vijf leveranciers die software aanbieden waarin de VISI standaard wordt ondersteund.

Van de vijf leveranciers is op het moment van schrijven van dit advies (februari 2013) nog maar één leverancier gecertificeerd voor de 1.3 versie van de standaard, de overige leveranciers zijn bezig met de certificering van VISI 1.3.

Geadviseerd wordt om een significante toename van dit aantal als voorwaarde te verbinden voor opname van versie 1.3. Naar verwachting van de indiener kan deze voorwaarde op korte termijn (maart 2013) worden ingevuld.

Kan een gebruiker de conformiteit van de implementatie van de standaard (laten) toetsen?

Elke software leverancier kan nieuwe software ontwikkelen die de VISI standaard ondersteunt. CROW biedt de mogelijkheid om de ontwikkelde software op conformiteit te laten testen, en eventueel te laten certificeren (zie ook de vorige vraag).

3.3.2 *Kan de standaard rekenen op voldoende draagvlak?*

Wordt de aangemelde versie van de standaard binnen het organisatorische werkingsgebied door meerdere organisaties gebruikt?

De VISI standaard wordt reeds binnen het organisatorisch werkingsgebied gebruikt door een ruim (minimaal 40) organisaties, waaronder diverse grote opdrachtgevers binnen de publieke sector. Bovendien is of wordt de standaard toegepast in duizenden projecten.

Wordt een vorige versie van de standaard binnen het organisatorische werkingsgebied door meerdere organisaties gebruikt?

De VISI standaard impliceert een periodieke migratie naar een nieuwe versie. De voorlaatste versie wordt echter ook ondersteund en op het moment van schrijven van dit advies (februari 2013) wordt de 1.2 versie van de standaard nog volop gebruikt.

Is de aangemelde versie backwards compatible met eerdere versies van de standaard?

Hoewel de standaard zelf niet backwards compatible is, wordt via het VISI keurmerk deze eis wel gesteld aan software. Hierdoor kan software die het keurmerk heeft voor versie 1.3 ook altijd raamwerken inlezen op basis van versie 1.3.

Aangezien bouwprojecten vaak over langere periode lopen, bestaat het risico dat dit toch mogelijk te snel is (denk aan toekomstige vaststelling van 1.4, terwijl nog raamwerken op basis van 1.2 in gebruik zijn). Bij een eventuele toekomstige aanmelding van versie 1.4 verdient het daarom aanbeveling om hier naar te kijken; dan is immers ook zichtbaar in hoeverre dit in de praktijk een probleem vormt en in hoeverre dit een belemmering kan zijn voor het automatisch opnemen van volgende versies.

Zijn er voldoende positieve signalen over toekomstige gebruik van de standaard door (semi-)overheidsorganisaties, het bedrijfsleven en burgers?

Meerdere organisaties, zowel uit het publieke, als private domein zijn sinds de 1.2 versie van VISI getoetst is participant of donateur geworden en hebben daarmee aangegeven de ontwikkeling van VISI standaard te ondersteunen.

3.3.3

Conclusie

Het draagvlak binnen de sector is groot en groeiende.

Het aantal leveranciers dat formeel gecertificeerd is voor versie 1.3 is nog beperkt. Geadviseerd wordt een significante toename van dit aantal als voorwaarde te verbinden aan opname van de standaard op de lijst voor 'pas toe of leg uit'.

3.4 Opname bevordert adoptie

De opname op de lijst is een geschikt middel om de adoptie van de standaard te bevorderen.

Er zijn twee lijsten: de lijst met gangbare standaarden en de lijst voor 'pas toe of leg uit'. Deze laatste lijst is bedoeld om standaarden een extra stimulans te geven wanneer:

1. Hun huidige adoptie binnen de (semi-)overheid beperkt is;
2. Opname bijdraagt aan de adoptie door te stimuleren o.b.v. het 'pas toe of leg uit' regime.

De lijst met gangbare standaarden vormt een referentie voor standaarden die veel gebruikt worden. Als standaarden voldoen aan enkele basisvoorwaarden (voor o.a. openheid), er is geen discussie over en de standaarden worden breed gebruikt, dan vindt opname op die lijst plaats.

Voor VISI 1.3 geldt dat een opname op de lijst voor 'pas toe of leg uit' wordt voorzien.

3.4.1 *Is de "pas toe of leg uit"-lijst het passende middel om de adoptie van de standaard binnen de (semi)overheid te bevorderen?*

De experts hebben in de vorige procedure geoordeeld dat "pas toe of leg uit" een passend middel is om adoptie van de standaard binnen de (semi)overheid te bevorderen. Onder andere wordt gedacht aan bredere adoptie binnen de domeinen van gemeentes, provincies, waterschappen, rijksgebouwendienst, en rijkswaterstaat. Dit geldt nog steeds voor de nieuwe versie van de standaard.

3.4.2 *Zijn er naast opname op de lijst aanvullende adoptie maatregelen nodig?*

Er wordt al veel gedaan: CROW biedt diverse instrumenten ter bevordering van de adoptie (kosten-batentools, handleidingen, etc.). Een adoptieadvies vanuit het Forum Standaardisatie zou helpen om partijen te overtuigen (zie ook paragraaf 3.4.4)

3.4.3 *Is de inzet van aanvullende adoptie-instrumenten (communicatief, financieel, juridisch), door andere partijen dan het Forum/College Standaardisatie, noodzakelijk?*

Naar mening van de expertgroep is geen verdere actie van andere partijen dan het Forum/College Standaardisatie op dit punt nodig. CROW heeft aan actief promotiebeleid.

3.4.4 *Kan een uitgebreid adoptieadvies van het Forum Standaardisatie helpen bij het wegnemen van knelpunten in de adoptie?*

Er is op dit moment geen specifieke aanleiding voor een specifiek adoptieadvies. Wel zou in de toekomst – naast 'pas toe of leg uit' – het predicaat 'uitstekend beheerproces' mogelijk bij kunnen dragen aan de adoptie, aangezien hieruit extra vertrouwen uitstraalt in de continuïteit van de standaard.

3.4.5

Conclusie

De lijst voor 'pas toe of leg uit' kan bijdragen aan de verdere zichtbaarheid van de standaard binnen de overheid. De overheid is een belangrijke opdrachtgever van werken (b.v. wegenbouw, utiliteit). Hoewel opname op de lijst voor 'pas toe of leg uit' het daadwerkelijke gebruik in bouwprojecten niet verplicht, zorgt het wel voor een duidelijk uitgangspunt bij de aanschaf van software voor de ondersteuning van het bouwproces.

CROW biedt diverse instrumenten ter bevordering van de adoptie (kostenbatentools, handleidingen, etc.). Een verder adoptieadvies vanuit het Forum Standaardisatie is niet nodig.

4 Advies aan Forum en College

4.1 Samenvatting van de toetsingscriteria

Samengevat is het oordeel op de toetsingscriteria als volgt:

4.1.1 *Open standaardisatieproces*

De standaard en het bijbehorende standaardisatieproces zijn voldoende open.

Op twee punten is verdere verbetering mogelijk, gericht op het toekomstig 'automatisch' opnemen van nieuwe versies:

- *Versiebeleid*: er zijn naast het beheerproces een aantal praktische afspraken voor nieuwe versies (iedere twee jaar, een half jaar implementatietijd, ondersteuning van één oudere versie), die gehandhaafd worden door middel van het keurmerk voor software. De vraag is echter of dit in de praktijk voldoende is, vanwege het soms langlopende karakter van bouwprojecten. Het kan mogelijk wenselijk zijn deze afspraken verder te formaliseren door dit vast te leggen in de documentatie van de standaard zelf en formeel te bekrachtigen. Hierbij moet specifiek aandacht worden gegeven aan 'backwards' compatibility, met name in geval van langlopende projecten (die daardoor gebaseerd zijn op een eerdere versie van VISI).
- *Openbare consultatie*: er is geen openbare consultatie ingericht voor nieuwe versies van de standaard. Door een openbare consultatie op te nemen in het proces van het uitbrengen van een standaard krijgen alle belanghebbenden de kans de standaard te beoordelen.

Daarnaast zou er in het kader van 'automatisch opnemen' van nieuwe versies wellicht ook gekeken kunnen worden naar een meer formele rol voor de overheid in het beheer – nu verloopt dit vooral via overheidsfunctionarissen die vanuit hun functie te maken hebben met de VISI standaard.

4.1.2 *Toegevoegde waarde*

De standaard biedt duidelijke meerwaarde binnen de gekozen scope. Door toepassing van VISI kunnen kosten bespaard worden en ontstaat er meer duidelijkheid in de afspraken tussen de betrokken partijen. Dit gold voor versie 1.2 en geldt nog steeds voor versie 1.3.

Via de internationale standaard ISO 29841-2:2012 is VISI (1.3) in lijn met internationale ontwikkelingen (deze ISO standaard is volledig gebaseerd op VISI). Voor de Nederlandse situatie blijft VISI echter de aanbevolen standaard.

4.1.3 *Draagvlak*

Het draagvlak binnen de sector is groot en groeiende.

Het aantal leverancier waarvan de software is gecertificeerd voor VISI 1.3 is op dit moment nog beperkt. De verwachting van CROW is dat dit op korte termijn (maart 2013) zal veranderen. Geadviseerd wordt dit als randvoorwaarde op te nemen.

4.1.4 *Opname bevordert adoptie*

De lijst voor 'pas toe of leg uit' kan bijdragen aan de verdere zichtbaarheid van de standaard binnen de overheid. De overheid is een belangrijke opdrachtgever van werken (b.v. wegenbouw, utiliteit). Hoewel opname op de lijst voor 'pas toe of leg uit' het daadwerkelijke gebruik in bouwprojecten niet verplicht, zorgt het wel voor een duidelijk uitgangspunt bij de aanschaf van software voor de ondersteuning van het bouwproces.

CROW biedt diverse instrumenten ter bevordering van de adoptie (kosten-batentools, handleidingen, etc.). Een verder adoptieadvies is niet nodig.

4.2 **Advies aan Forum en College**

Aan het Forum en College Standaardisatie wordt geadviseerd de 1.3 versie van VISI op te nemen op de 'pas toe of leg uit'-lijst als vervanging van de 1.2 versie die nu is opgenomen, mits het aantal gecertificeerde softwarepakketen significant is toegenomen.

Met als toepassingsgebied:

Systemen voor formele communicatie tussen partijen in de bouwsector, zowel grond- weg en waterbouw, de burger & utiliteitsbouw als de installatiebranche.

En als werkingsgebied:

Overheden (Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen) en instellingen uit de (semi-) publieke sector.

5 Referenties

- [1] *Actieplan Nederland Open in Verbinding*, 's-Gravenhage: Ministerie van Economische Zaken, 2007.
- [2] "Pas toe of leg uit" is vastgelegd in de "Instructie rijksdienst bij aanschaf ICT-diensten of ICT- producten" van 8 november 2008, en daarnaast in convenanten en afspraken met decentrale overheden. <http://www.forumstandaardisatie.nl/open-standaarden/lijsten-met-standaarden/pas-toe-of-leg-uit-regime/>
- [3] "Instellingsbesluit College en Forum Standaardisatie 2010", <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2010-4499.html>
- [4] Beoordelingscriteria lijsten met open standaarden, <http://www.forumstandaardisatie.nl/open-standaarden/voor-aanmelders/criteria/>